

Zaaien en verspenen

Inleiding

Echte tuinders zaaien en verspenen bij de vleet. In de winter hebben zij alle denkbare zaadgidsen al vroeg in huis. Opgestuurd gekregen van de zaadleverancier of gehaald bij het tuincentrum. Hoewel, het tuincentrum is aan het eind van het jaar misschien vooral druk met het opruimen van de restanten van de Kerstmarkt. Zekerder van een flinke stapel zaadgidsen ben u als u ervoor zorgt dat u bij de diverse zaadhuizen in het adressenbestand opgenomen bent. En dan... het bestuderen van alle gidsen. Is er nog iets nieuws op de markt gekomen? Kiezen we voor biologisch geteeld zaad of toch maar weer voor het reguliere aanbod? Misschien heeft u ook zelf nog zaad geogst, vorig tuinseizoen? Ook daarvoor moet u weer een plekje vinden in de tuin. Eind december, begin januari begint de 'dans om het zaad'! Wat zullen we dit jaar eens zaaien? Een ander soort boontje of juist dezelfde boontjes als vorig jaar, omdat ze zo heerlijk waren. Andere eenjarige snijbloemen, iets apart? Er moet soms al snel een keuze gemaakt worden want één tot anderhalve maand later moeten de tuinbonen al de grond in en de paprika's en pepers in een warme ruimte, bij de kachel en onder glas, worden gezaaid. Het is opschieten geblazen voor de zaadkopers. Maar er zijn ook zaadwinners. Deze laatste

groep gaat zomers aan de gang met papieren zakjes om zaad op te vangen of men laat planten bewust doorschieten voor het zaad. Dit levert vaak prachtige bloemen op; denk maar aan de bloemen van de prei. 'Schietende' sla en dito andijvie kunnen tijdens het groeiseizoen al het nodige zaad voor volgend seizoen opleveren. Dit geldt ook voor bloemen en kruiden: goudbloemen, dille, komkommerkruid en afrikaantjes, om maar de simpelste voorbeelden te noemen. Wellicht is het verstandig eerst eens in het doosje met overgebleven zaden van het vorige tuinseizoen te kijken of er nog iets bruikbaar zit. Op de verpakking van gekochte zaden wordt altijd een houdbaarheidsdatum geprint, dus laten we hopen dat die datum nog leesbaar is en u hem er niet heeft afgescheurd. En weet u nog wat er in dat (koffiefilter)zakje zit en van wanneer die zaden zijn? U kunt simpelweg zaaien en u laten verrassen, gewoon afwachten wat, en óf er iets opkomt. Maar als u graag zeker wilt zijn van een goede oogst, is dat geen handige methode. Er moet toch voor een voorraad gezorgd worden. We zullen daarom moeten testen.

Kiemtest

Om te kunnen beoordelen of restjes zaad van vorige seizoenen nog te gebruiken zijn kunt u een kiemtest doen. Leg een paar vellen van een keukenrol op elkaar en vouw ze eenmaal dubbel. Maak dit vochtig en leg tussen de vellen keukenpapier het zaad dat u wilt testen op kiemkracht. Na enkele dagen of weken (dit is afhankelijk van het gebruikte zaad, het ene zaad kiemt sneller dan het andere) ziet u witte puntjes verschijnen. Krijgen alle zaden zo'n puntje, dan is het zaad nog voldoende kiemkrachtig. Ziet u bij slechts een klein percentage van de zaden zo'n puntje verschijnen, dan kunt u deze zaden beter niet meer gebruiken.

Houd bij de kiemtest ook rekening met de temperatuur die de zaden nodig hebben om te ontkiemen. Sommige soorten zaad kiemen pas bij hoge temperaturen (paprika en peper) en andere doen het juist goed bij een lage temperatuur (tuinbonen). Doe de kiemtest van oud zaad nooit op het allerlaatste moment of tijdens het seizoen, maar doe dit thuis in alle rust als het tuinseizoen nog niet echt begonnen is. Als u toch liever direct ter plekke in de tuin wilt zaaien, doe dit dan zo vroeg mogelijk, zodat er eventueel nog tijd is om opnieuw te zaaien.

Stratificeren

Sommige zaden kunnen absoluut geen vorst verdragen. Die moeten dus 's winters op een vorstvrije plek in huis worden bewaard. Andere soorten zaad moeten juist een 'koude periode' doorstaan, anders kunnen zij niet eens meer ontkiemen. Als een plant zaad gevormd heeft, moet dit even kunnen 'rusten'. Bij sommige zaden is het nodig een koude periode te doormaken om die rust te doorbreken, om dus tot ontkieming te kunnen komen. Dit noemen wij stratificeren. In de natuur wordt dit met de wisseling van de seizoenen vanzelf geregeld, maar wij kunnen ook een handje helpen. Wij kunnen helpen door dergelijke zaden een tijdje in de koelkast te leggen. Als u zelf bijvoorbeeld botanische rozen wilt zaaien, moet u de zaden voor het zaaien beslist stratificeren. Ook voor veel boomsoorten gaat dit op.

Zoveel zaden...

Zoveel soorten planten, zoveel soorten zaad: fijn en grof, zaadvast en niet zaadvast. Zaadvast wil zeggen: de zaden leveren een plant op met dezelfde eigenschappen (o.a. zelfde bloemkleur) als de moederplant. Dat hoeft namelijk niet altijd het geval te zijn! Als u van een lekkere appel de pitten zou zaaien, is het (bijna) onmogelijk dat er een appelboompje uit zal groeien met daaraan diezelfde lekkere appels.

Zaad met een harde kern eromheen, zoals bij de steenvruchten abrikoos en perzik, zal uit de harde kern gehaald moeten worden of met een vijl worden bewerkt om te kunnen ontkiemen. In de natuur kan zo'n pit lang blijven liggen en zal de harde kern eromheen vanzelf verteren, uiteindelijk. Maar als wij zo iets bijzonders willen zaaien, zullen we de natuur een handje moeten helpen.

Zo is er ook zaad met een watervaste schil; deze slijt er langzaam af en gaat pas ontkiemen als de tijd en temperatuur er rijp voor zijn. Die omstandigheden, warmte en vochtigheid, zijn belangrijk voor alle soorten zaad om te kunnen ontkiemen.

Wanneer zaaien

Het meest gangbare tijdstip om te zaaien is het vroege voorjaar, dan gaat het meeste zaad de grond in. Niet alles natuurlijk; herfstbloemkool wordt pas in juni-juli gezaaid en tomaten binnenshuis in februari. Als u zaad gekocht heeft, houd dan de zaaidatum achterop de zakjes goed in de gaten. De zaadleveranciers geven allemaal wel een zaaikalender uit waarop staat wanneer alles de grond in moet en ook zijn er voldoende boekjes op de markt die u kunt raadplegen. Of probeer het gewoon! Als u een (onverwarmd) kasje heeft, kunt u het seizoen met enkele maanden verlengen. In een onverwarmde kas kunt u bijvoorbeeld al in het najaar planten uitzetten die in het vroege voorjaar al opbrengst geven; denk aan de weeuwenteelt van bijvoorbeeld bloem-, en spitskool. Ook slasoorten kunt u in de onverwarmde kas uitplanten. Als het een zachte winter wordt, kunt u er volop van oogsten. Als u in diezelfde kas een kacheltje zet, kunt u het groeiseizoen nog langer laten duren.

Binnenshuis zaaien kan natuurlijk ook. Plastic potjes met een plastic zakje eromheen kunnen uitstekend dienst doen als super-mini kasje. Zet het plastic zakje met een elastiek vast en gebruik een rietje om, onder het elastiek door, lucht in 'het kasje' te blazen.

In de volle grond kan ook goed gezaaid worden onder glas. Graaf een paar op hun kant liggende bakstenen in, leg er een plaatje glas of plexiglas overheen en klaar is uw voortrekbakje. Hierin kunt u bijvoorbeeld in het voorjaar koolsoorten voortrekken. Zodra de koolplantjes groot genoeg zijn, kunnen zij op de juiste plek in de tuin worden uitgeplant.

Allerlei bakjes en potten kunnen dienst doen als zaaibak. In de supermarkt worden vaak kwetsbare producten zoals aardbeien, gebak en mosselen in mooie stevige kunststof bakken te koop aangeboden. Ideaal voor uw minikas! Vergeet niet bij al deze zelfgemaakte zaaibakjes om in de bodem enkele gaatjes aan te brengen om overtollig water af te kunnen voeren. Het is tenslotte niet de bedoeling dat de wortels van uw zaailingen gaan rotten na alle moeite die u heeft gedaan om ze op te kweken.

Verspenen

Verspenen is het verplanten van jonge zaailingen van de 'overbevolkte' zaaibak naar de definitieve plek in de tuin of naar een grotere bloempot. Een goed moment om te verspenen is wanneer, na de kiemblaadjes, de echte blaadjes van de zaailing verschijnen.

Het zaad van bietjes is heel grof en kan gemakkelijk ter plaatse neergelegd worden met de juiste afstand tussen de zaden (5-7 cm). Verspenen is dan niet nodig.

Andere zaden zijn juist heel fijn en zijn daardoor bij het zaaien moeilijk goed te verdelen over het zaaibed. Door na opkomst te verspenen, krijgt elke zaailing toch de ruimte die hij nodig heeft om tot een gezonde volwassen plant uit te groeien.

In maart en april heeft iedere tuinliefhebber overal potjes en bakjes staan met daarin iets uitgezaaid. Meestal enigszins tere gewassen die het beter 'doen' als ze eerst voorgetrokken worden. Zodra de zaden ontkiemd zijn en de zaailingen een paar echte blaadjes hebben, moeten ze verspeend worden. Dat kan in potten op het terras of in de volle grond, mits de temperatuur en het weertype dit toelaten. Hark de grond goed los en haal onkruidjes weg. Maak de grond voor het planten goed vochtig en zet dan de zaailingen op hun plek. Houd rekening met de plantafstand, hoogte en standplaats (zon of schaduw).

Er zijn handige hulpjes te koop om het verspenen te vergemakkelijken; een strip met een V-opening, waar de zaailing zo mee opgepakt kan worden. Andere gewassen, zoals bijvoorbeeld tomaten, kunnen na opkomst verspeend worden en in een andere pot gezet worden, totdat ze zo gegroeid zijn dat ze definitief naar buiten kunnen. Laat deze plantjes niet te snel groeien, het moeten stevige planten worden. Draai ze regelmatig om zodat ze niet krom groeien, controleer op ongedierte en zorg ervoor dat ze regelmatig goed gelucht worden.

Niet alle zaailingen reageren goed op verspenen. Vooral planten met een penwortel, zoals papavers in de bloementuin of wortelen in de moestuin, lijden te veel schade door het verplanten. Dergelijke planten zaait u daarom bij voorkeur ter plaatse en op de goede afstand. Omdat dit bij fijn zaad erg lastig kan zijn, moeten de zaailingen na opkomst 'gedund' worden.

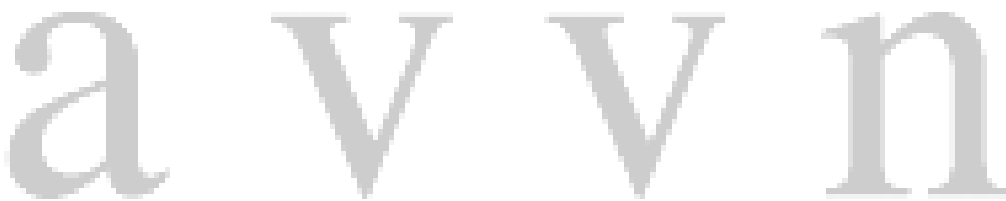
Laten we als voorbeeld worteltjes nemen. Zaai deze ter plekke. Om het zaad toch zo gelijkmatig mogelijk te verdelen kunt u het vermengen met wat zand. Of gebruik een zaadstrooier met verstelbare opening. Na opkomst kan er gedund worden. U haalt bij het dunnen het teveel aan zaailingen weg, zodat ieder wortelplantje zich optimaal kan ontwikkelen. Anders dan bij het verspenen, herplant u de verwijderde exemplaren niet, maar gooit u ze weg.

Pers- en andere potjes

Sommige gewassen lenen zich er uitstekend toe om direct in een 'perspotje' gezaaid te worden, om dan, als ze groot genoeg zijn, direct in de volle grond uitgeplant te kunnen worden. Apparaatjes om deze 'perspotjes' te maken zijn te koop in het tuincentrum of bij de zaadleverancier. Ook kunt u eventueel kiezen voor potjes gemaakt van geperste turf. Makkelijk, ze kunnen zo in de volle grond gezet worden en houden goed vocht vast.

Zaaigrond

Tot slot het misschien wel belangrijkste materiaal voor alle zaaiactiviteiten: de grond. Koop zaai- of potgrond van goede kwaliteit. Let erop dat de zakken met grond voorzien zijn van bijvoorbeeld het EKO-keurmerk of van de 'Regeling Handels Potgronden' (RHP). U bent er dan in ieder geval van verzekerd dat de grond steriel is en geen metalen of giftige stoffen bevat.

Tekst: Nelleke van der Boom